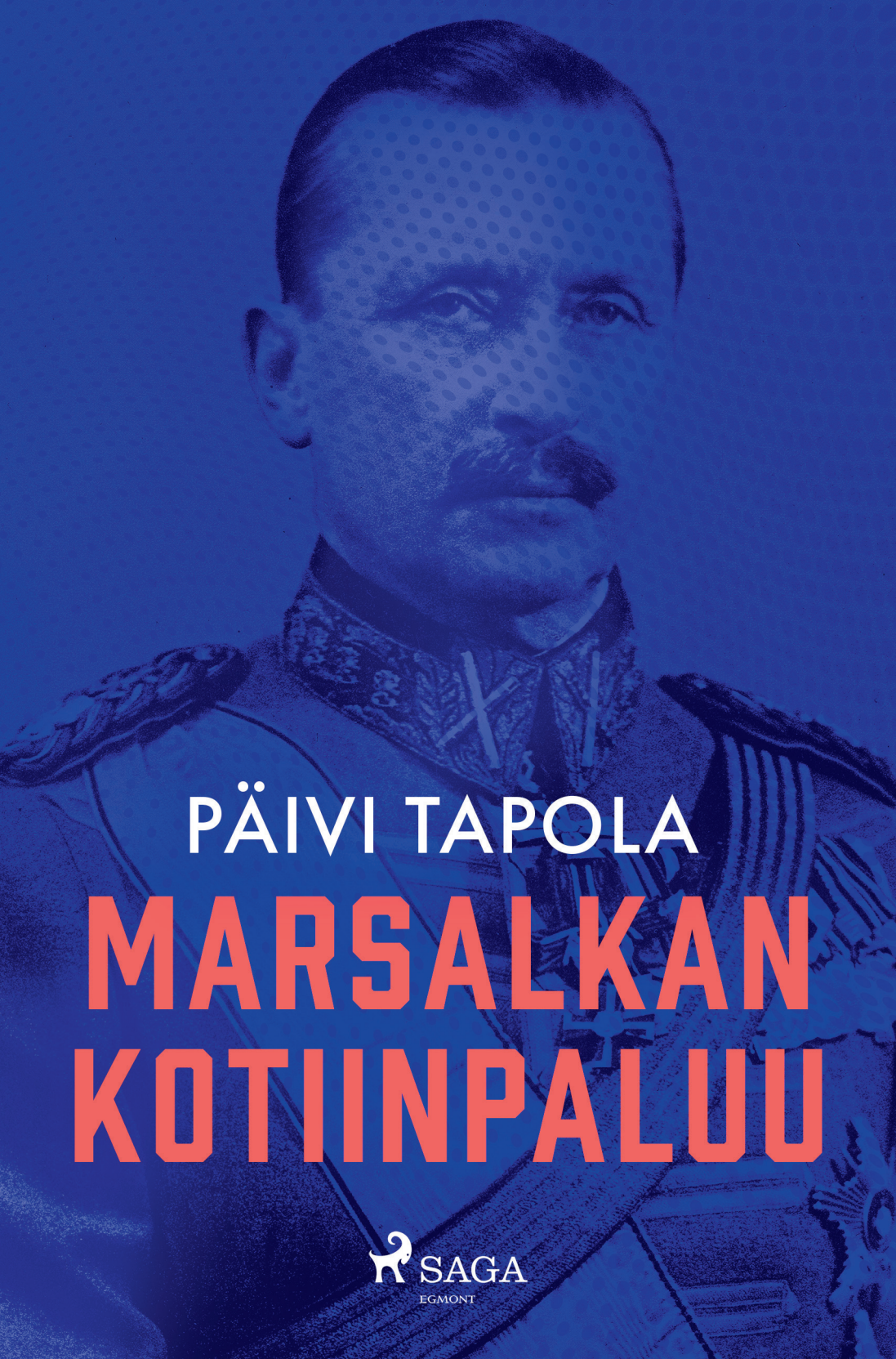

PÄIVI TAPOLA

MARSALKAN KOTIINPALUU

SAGA

EGMONT

Marsalkan kotiinpaluu

Päivi Tapola

Marsalkan kotiinpaluu

SAGA Egmont

Marsalkan kotiinpaluu

Cover Image: Mannerheim

CC BY 4.0

Organisation: Military Museum

<https://finna.fi/Record/sa-kuva.sa-kuva-106139>

Changes: colour modification, combining with an other image

Background image: Shutterstock

Copyright © 2010, 2025 Päivi Tapola and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727247953

1. print edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Vognmagergade 11, 2. DK-1120 Copenhagen

VANHEMMILLEN

Saatteeksi

Valokuvassa vanha mies katsoo suoraan kameraan aavistus hymystä kasvoillaan. Mies on hoikka ja ryhdikäs, oikea käsi on vyötäröllä. Olemus hienoine asuineen sekä harmaine hiuksineen ja viiksineen on aristokraattinen. On kesä, ja auringon valo tulee korkealta, vinosti vasemmalta. Kirkas valo saa miehen hieman siristämään silmiään. Suomen Marsalkka Carl Gustaf Emil Mannerheim on yli 80-vuotias, kuva on otettu kesällä Suomessa.

Tammikuun 28. päivänä 2011 tulee kuluneeksi 60 vuotta Suomen Marsalkan kuolemasta. Mietin marsalkan viimeisiä vuosia Sveitsissä ja kotimaassa, hänen viimeistä suurta työtään, muistelmia, hänen sairauttaan, kuolemaansa sekä kotiinpaluutaan ja hautajaisiaan. Hienoja kuvauksia ajalta on paljonkin sekä kirjallisuudessa että lehdistä.

Marsalkan viimeisestä matkasta minulla on myös henkilökohdaisempia dokumentteja: oman isoisäni, jalkaväenkenraali, Mannerheim-ristin ritari K. A. Tapolan kertomukset, hänen Sveitsistä saamansa valokuvat, lehtileikkeet ja pieni, mustakantinen muis-

tikirja. Isoisäni nouti yhdessä kenraalimajuri A. A. Puroman kanssa marsalkan arkun kotiin Sveitsistä ja kirjasi matkan yksityiskohtaisesti muistikirjaansa.

Myytin mukaan Suomen Marsalkka oli viimeisinä vuosinaan yksinäinen, sairas ja väsynyt mies. Hänen ystävänsä, ministeri ja lähettiläs Georg Achates (G. A.) Gripenberg oli yksi niistä harvoista lähiomaisten piirin ulkopuolella olevista henkilöistä, joka sinutteli marsalkkaa. Hän oli diplomaattiperheestä, Suomen ensimmäisen Tukholman lähettilään Alexis Gripenbergin poika. G. A. Gripenberg siirtyi Tukholmaan Pyhän Istuimen lähettilään virasta, oltuaan sitä ennen vuosina 1933–1942 Suomen Lontoon lähettiläs. Suomen Tukholman-lähetystön ensimmäisenä toimintavuonna hän oli ehtinyt toimia isänsä palkattomana yksityissihteerinä ennen liittymistään valkoisten joukkoihin Suomessa. Lähettiläänä Gripenberg oli mukana jatkosodan loppuvaiheen erillisrauhantunnusteluissa. Tasavallan presidentti J. K. Paasikivi arvosti Gripenbergin kykyjä, joten hänen virkakautensa tärkeässä Tukholman lähetystössä jatkui aina vuoteen 1956 saakka.

Muistelmissaan Gripenberg kuvaa käyntiään sairaana olevan Mannerheimin luona Punaisen Ristin sairaalassa helmikuun puolivälissä vuonna 1946. Tuolloin hän kirjoittaa Mannerheimista: ”Kun kuuntelin häntä sain uudelleen voimakkaan vaikutelman siitä, miten yksinäinen hän on. En tiedä ketään joka olisi yhtä yksinäinen kuin hän. Joskus tämä tulee esiin: ’Minullahan ei ole ketään, jonka kanssa voisin keskustella’, hän kerran sanoi.”¹

Niinpä kirjailija Veijo Meri, joka kirjoitti Mannerheimista laajan ja syvällisesti ymmärtävän elämäkerran, toteaa hänestä teoksensa takakansitekstissä:

Sovittu tehtäväni oli löytää patsaan sisältä elävä ihminen ja seurata hänen vaiheitaan koko ajan rajusti muuttuvassa maailmassa, yhden suuren vallankumouksen ja kahden maailmansodan myrskyissä. Minulle oli yllätys, että tuo ihminen säilytti inhimillisyytensä, elämänhalunsa, yliherkän olemuksensa ja avoimen mielensä loppuun saakka.²

Myytti ylhäisessä yksinäisyydessään pysyttelevästä Mannerheimista on elänyt voimakkaana, mutta toisaalta marsalkalla oli paljonkin läheisiä ja hyviä ihmissuhteita, sekä sukulaisia että ystäviä. Ehkä Gripenbergin kertomus voidaan sijoittaa omaan hetkeensä. Mannerheim oli sairas, hän mietti kiihkeästi ajankohtaa, jolloin olisi sopivinta ja järkevää erota presidentin virasta ja siirtää valta seuraajalleen J. K. Paasikivelle. Asiasta keskusteluja käytyään Mannerheim oli pettynyt sekä pääministeri Paasikiveen että ulkoministeri Carl Enckelliin. Nämä eivät olleet pitäneet häntä ajan tasalla eivätkä siksi tuntuneet juuri tuolloin luotettavilta, heiltä hän ei kokenut saavansa tukea. Hänen oli tehtävä ratkaisunsa yksin.

Mannerheim oli koko elämänsä ajan läheinen sisarensa Eva Mannerheim Sparren³ kanssa. Marsalkan sairastaessa kaksi kuukautta Tukholman Karoliinisessa sairaalassa Eva hoiti veljeään päivittäin, ja heidän tiivis kirjeenvaihtonsa jatkui aivan marsalkan kuolemaan saakka. Viimeinen kirje sisarelle on päivätty vain kaksi viikkoa ennen kuolemaa.

Siinä marsalkka kirjoitti olevansa huolissaan tyttärensä Anastiasen voinnista:

(...) Olen ollut hyvin pahoillani siitä, että Stasie poloinen

taas on sairastunut ja uudelleen makaa Karoliinisessa sairaalassa. Kunpa se ei olisi mitään erityisen vakavaa, olen sangen levoton, mutta en keksi parempaa neuvoa kuin että hän saa maata sairaalassa prof. Svartzin tarkkailun alaisena. Todeta voi, että tämä on parasta hoitoa mitä hän Pohjolassa ja jopa kenties koko maanosassammekaan voi saada! A propos, ethän unohtanut lähettää prof. Nanna Svartzille kukkia, joista olimme sopineet. En näet ole saanut kiitosta, mutta hänhän on saattanut unohtaa tällaisen pikkuasian tärkeämpien tehtävien vuoksi.

Monin terveisin Louisille ja muille
sukulaisille ja ystäville, jotka muistavat
veljeäsi Gustafia.⁴

Mannerheimin tyttäret, Anastasie ja Sophie, olivat hänen mielessään paljon varsinkin kiireisten sotavuosien jälkeen, ja hän kävi ahkerasti kirjeenvaihtoa heidän kanssaan. Mannerheim oli avioitunut Pietarissa vuonna 1892 varakkaan venäläisen kenraalin tyttären Anastasia Arapovan (k. 1936 Pariisissa) kanssa. Avioliitosta ei ole paljonkaan tietoa, mutta ainakin se oli edullinen ratkaisu taloudellisissa vaikeuksissa olevalle Mannerheimille. Puolisot saivat kaksi tytärtä, Anastasian ja Sophien sekä pojan, joka kuoli vastasyntyneenä. Avioliitto päättyi jo vuonna 1902 asumuseroon.

Anastasia Arapova muutti myöhemmin Yhdysvaltoihin vieden molemmat lapset mukanaan. Virallisesti puolisot erosivat vasta vuonna 1919. Muistelmateoksessaan Mannerheim omistaa avioliitolleen ja vaimolleen ainoastaan kaksi lausetta. Tyttäristä

nunnaksi vihitty Anastasie asui Englannissa ja Sophie eli naimattomana Pariisissa.

Mannerheim oli aina viihtynyt naisten seurassa. Eräs naispuolisista ystävistä oli rouva Andrée von Nottbeck, jonka kanssa marsalkka oli kirjeenvaihdossa kuolemaansa saakka. He saattoivat myös tavata sekä Suomessa että Sveitsissä, missä Nottbeckit asuivat Genevessä.

Andrée von Nottbeck oli Peter von Nottbeckin tytär, Finlaysonin tehtaiden johtajan Wilhelm von Nottbeckin pojantytär. Hän oli lapsettomassa avioliitossa serkkunsa Walterin kanssa ja oli lopulta suvun viimeinen jäsen. Hän kuoli Genevessä vuonna 1990, ja aatelissuku sammui. Nottbeck-suku oli vaikuttanut kahden sukupolven ajan Tampereella. Kolmas sukupolvi ehti syntyä siellä, mutta vuoden 1917 vaikeissa olosuhteissa suvun jäsenet jättivät Tampereen.

Andrée von Nottbeckille marsalkka saattoi kuvailla elämänsä, olosuhteitaan, maisemia, tapaamiaan ihmisiä, vointiaan ja tunteitaan. Niinpä hänelle kirjoitetut kirjeet tuovat loistavasti esiin marsalkan kielellisen lahjakkuuden, niiden eloisuus on lähellä kaunokirjallista ilmaisua. Viimeisin kirje, jonka marsalkka rouvalle kirjoitti, oli päivätty vain kymmenen päivää ennen kuolemaa.

Mannerheimin lähin ystävä syksystä 1946 kuolemaan saakka oli kreivitär Gertrud d'Arco Valley, joka asui Monte Carlossa ja vieraili useita kertoja Val-Montissa ja Kirkniemessä sekä oli muutenkin mukana marsalkan matkoilla. Mannerheim tapasi hänet ensimmäisen kerran ravintolassa Tukholmassa.

Paikalla ollut G. A. Gripenberg on kirjoittanut tapaamisesta

Suomen marsalkan viimeinen matka.

Carl Gustaf Emil Mannerheim kuoli tammikuun 27. päivä 1951 Sveitsissä, missä hän vietti viimeiset vuotensa. Marsalkan kuolema tuli jokseenkin yllätyksenä, ja hän oli loppuun saakka ”sielunvoimissaan”. Kun viesti Mannerheimin kuolemasta saapui Suomeen, marsalkan arkkua matkustivat noutamaan kenraalit K. A. Tapola ja A. A. Puroma. Matka oli aikansa suuri tapahtuma, jota seurattiin tiiviisti niin Suomessa kuin ulkomaillakin.

Marsalkan kotiinpaluu on kirjailija Päivi Tapolan teos Mannerheimin kuolemasta, sitä edeltävistä tapahtumista ja sen jälkimainingeista. Teos pohjautuu muun kirjallisuuden ohella kirjailijan isoisän, jalkaväenkenraalin K. A. Tapolan, muistiinpanoihin.

Päivi Tapola (s. 1953) on suomalainen kirjailija, joka on työskennellyt myös lehtikirjoittajana. Hän on keskittynyt tuotannossaan mm. elämäkertoihin, naiskirjallisuuteen, Suomen poliittiseen historiaan ja sotahistoriaan.